

Howada uçuşýan howp

Category: Kitapcy, Medisina

написано kitapcy | 23 января, 2025

Howada uçuşýan howp HOWADA UÇUŞÝAN HOWP

Dünýäni sarsdyran girdap durmuşymyzdan aňsatlyk bilen owarra bolup gitjege meñzemeýär...

Koronawirus ýokanjy diňe soňky baş aýda döreden weýrançylygy, tragiki sahnalary we ýer titrände döreýän sarsgyna meñzeş sarsgyny bilen çäklenjege meñzänok...

Özem ýokanç tolkuny islendik pursatda üstümize güwläp gaýdaýjak ýaly dünýäniň depesinde (ýagny howada) gaýmalap ýör!..

Şu setirleri okaýan herkes, hususanam düşbi-hüsgär adamlar dünýäni birnäçe aý bări boýunturyk astynda saklaýan korona ýykgyňçylygynyň ýone-möne bela däldigine juda gowy düşünýändirler...

Çünki dünýädäki ýedi milliarddan agdyk adam birnäçe aý bări korona weýrançylygy bilen oýanýar, onuň ýykgyňçylygy bilen uklaýar we gelejekdäki nämälimlige bolan ünjüde gezýär...

Her ýuze çykan täze wakanyň ertesi kimleriň ýaşajagynyň belli bolmadyk elhençlikler bilen doly aldym-berdimli garpyşyk gynansak-da, bütün dünýäni ölüm howply halkanyň içinde saklamaga dowam edýär...

Ine, hut şu ýokanç halkasynyň içinde "iki unsur" birnäçe aý bări biri-biri bilen çaknyşýar:

Bu unsuryň birinjisi, gürrünsiz koronany dep etmäge jan edýänleriň adatdan daşary göreşini gurşap alýar... Çumadan holera, guduzdan ysytma çenli dürli ýokanç keselleriň garşysyna göreşen bütindünýä alymlary öñküsinden yüz esse artyk gaýrata galyp, bar güýçleri bilen koronawirusy ýeňmäge çalyşýar...

Ynha, Bütindünýä Saglygy goraýyış guramasy (BSGG) soňky mälim eden beýannamasynда bu göreviň balansyna ünsi çekýär...

Dünýä boýunça koronawirusa garşı 125 ýerde waksinany döretmek üçin ylmy-barlag işleri geçirilýärmiş...

Bularyň diňe onusynda adamly synaglara geçilenem bolsa, ýokanjo gözegçilik astyna alyp biljek anyk netijäni heniz gazanan ýok... BSGG-nyň aýtmagyna görä, waksinanyň 2021-nji ýylyň maý aýynda doly ulanyaşa girizilmegine garaşylýarmış... Ýeri, munuň soňy nirä baryp dirärkä?..

A bir ýıldan soñ näme?..

Dünýäni ýakyp-ýandyran ýokanjoň soňunyň nirä baryp direjegi belli dälem bolsa, aslynda wirusy ýok etmek üçin gazanyp boljak netije-de açık aýdyň ortada!..

Çünki dünýäniň iň güýcli döwletlerinden, abraýly saglygy goraýyış guramalaryndan we BSGG bilen wakalara çynlakaý çemeleşen alymlardan gelen beýannamalara seredilende, ýokanjo berk gözegçilik astyna almak üçin azyndan bir ýyla çenli wagt gerek...

Ine, edil şu ýerde-de, ýokarda agzan "biri-biri bilen çaknyşýan unsuryň" ikinjisine ünsi çeksek peýdaly bolsa gerek...

Ýlym 125 merkezde wirusy ýok etmäge çytraşýarka, bu asyllı işi şowsuzlyga uçratmaga synanyşýan ikinji unsuryň merkezinde gynansak-da, biperwaýlygy endige öwren adamzat bar...

Ynha, şol adamzat hem wirusa çynlakaý çemeleşse, öňüni alyş işlerine işjeň gatnaşsa Amerikada ölenleriň sany 100 müňden agmazdy, Braziliýa ýokançdan ýer bilen ýegsan bolmazdy, Ýewropanyň üstüne abanan howp dowam etmezdi we iň möhümi-de Türkiýede belentli-pesli waka sany endiše döretmezdi!!!

Ministrler Kabinetiniň metbugata syzan "ýaşaýsy kadalaşdyrma meýilnamasyna" seretseg-ä, Türkiýede 27-nji maýdan başlap, hem köcä çykma, hem-de uly şäherlere gidip-gelme gadagançylygy ýatyrylmalydy...

Jemgyýetde munuň amala aşmagyna garaşylyp durka, Orta Anadoludan Garadeňize, Ortaýer deňzinden Stambula çenli birnäçe şäherde ýasdyr toýlara, hatda doğa-tumarçy mollalara görünümäge çykanlaryň arasynda täze köpçülükleyín wakalar ýuze çykdy we karantin astyna alynan oba-şäherleriň sany artdy, AKP häkimiyeti näme etjegini bilmeli – gadagançylygy ýatyrmak hususynda aladalanmaga başlady...

Bu aladalanmanyň näderejede doğrudugyna-da hut Saglygy goraýyış ministriniň "müňden aşak düşdi" diýýän waka sanynyň täzeden

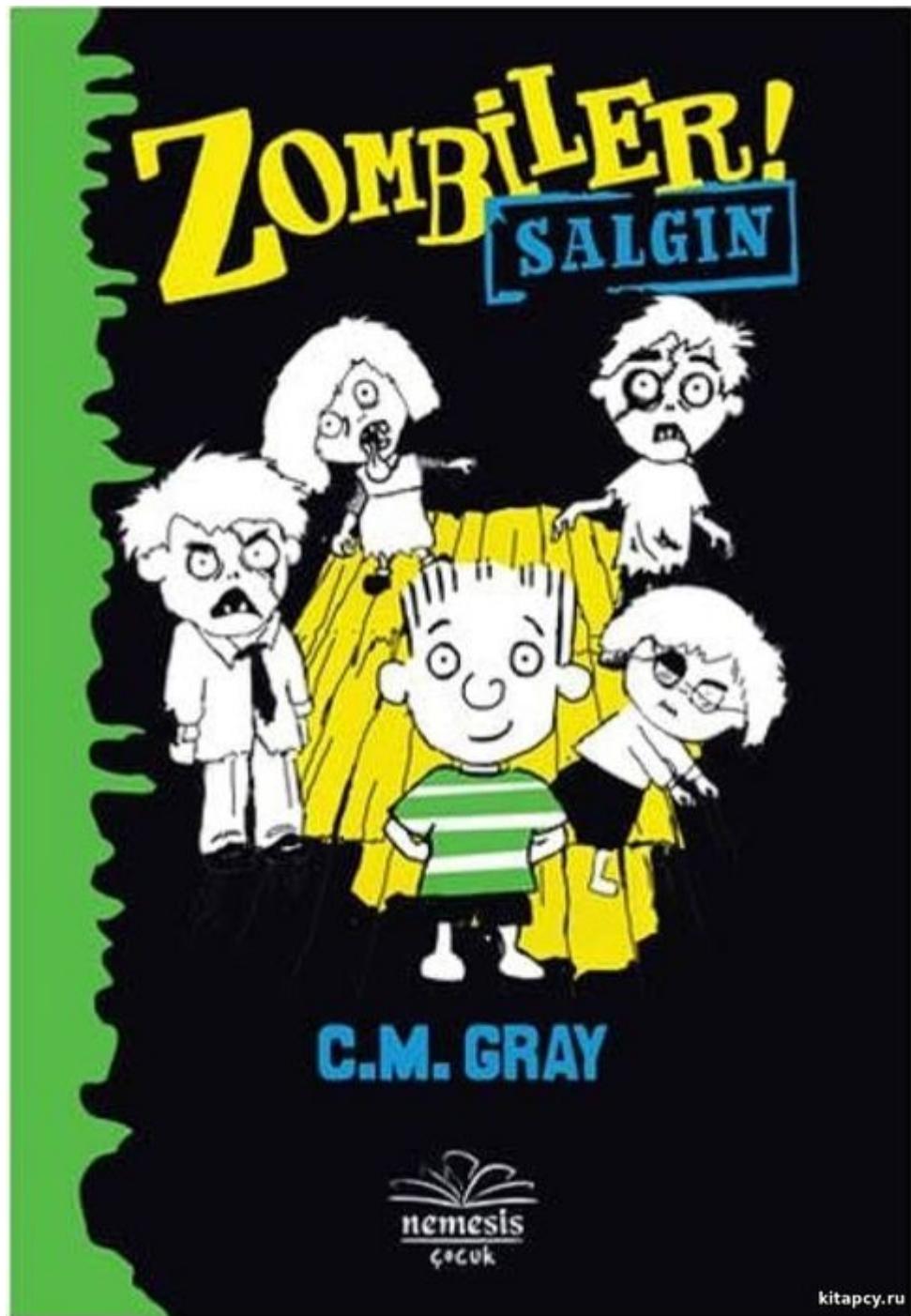
artmagy we jan ýitgisiň ýigrimili görkezijiden otuzly görkezijiniň üstüne çykmasы açyk-aýdyň görkezdi...

Ýeri, howpuň barsy şulardan ybaratmy, kynçylgyyň görkezijisi haýsy sanlara baryp ýeterkä we ylym muňa näme diýýär?..

Ýurdumyz aladalanmaly, öz gamyny özi iýmeli!..

Türkiýe BSGG-nyň "waksina boýunça iş alyp barýarlar" diýip mälim eden 125 merkeziniň arasynda näderejede täsirli orna eýe, heniz belli däl...

Çünki Türkiýede wirusyň ýok edilmeginden ötri profilaktika işleriniň haýal etmän gowşadylyp, kadaly durmuşa geçme hususynda jan etmeler bar!!! Söwda merkezleri, oteller, dellekhanalar-gözellik salonlary ýaly käbir iş ýerlerinden soň howa we demir ýollary ulgamynyň herekete geçmegi, hatda metjitleriň ybadata açylmagy ugrunda tagallalar alnyp barylýanam bolsa, BSGG-nyň eserdeň çykyşlarynyň ýurdumyzda, hem-ä Saglygy goraýyış ministrligini, hemem mesele boýunça ýakyndan gyzyklanýan alymlary hüsgär bolmaga mejbür etdi...

Görseñizläň, dünýäniň abraýly ylmy-populýar žurnallarynyň habar bermegine görä, BSGG-nyň iki metr diýip kesgitlän "sosial aradaşlygy" koronawirusyň ýokuşmasynyň öňünü alyp bilenokmyş...

Ynha, dünýäniň meşhur "Science" žurnalynda makalasyny çap etdiren Taywanyň Döwlet Sun Ýat-sen uniwersitetinden Chia Wang we Kaliforniya uniwersitetinden Kimberli Prater hem-de Robert Skuli howpa şeýle ünsi çekýärler:

"Deliller koronawirusyň gül ýaly gezip ýören, hiç hili simptom görkezmeýän adamlardanam ýolugup bilýändigini görkezdi. BSGG-nyň iki metrlik duýduryşynyň birtopar ýapyk görnüşli ýerlerde

peýdasynyň ýokdugyny görkezýän deliller... Damjajyklar howada sagatlap galyp we wagtyň geçmegin bilen köpelip bilyär. Aýratynam howadaky akymyň ugruna görä iki metrden has aňrygam gidip bilyär."

Hajattepe uniwersitetiniň infekcion keseller kafedrasynyň başlygy, professor, medisina ylymlarynyň doktory Mehmet Jeýlan, ynha, hut şonuň üçin gaty sesli gürleşmedäki howpa ünsi çeken bolarly... Edil metjitler açyljak bolup durka Jeýlan şeýle diýdi:

"Aýratynam gaty sesli çykyşlarda damjalar has köp çykýar we wirus hem şoňa görä has köp ýayýraýar. Mümkin boldugycä metjitde az gürlemäge çalyşmaly. Biziň metjitlerimizde dogalaryň köpüsi içiňden okalýar, emma tekbir ýaly hemmäniň birden goşulýan gaty ses bilen gygyryp aýdan ýerinde sesiňi pessáyrak çykarjak bolmaly."

Saglygy goraýış ministri Fahretdin Kojanyň düýnki çykyşy bolsa ýazgymyň başyndan bări ünsüñizi çeken howpy ýene bir gezek gözümize dürte-dürte görkezýär... Ministr şeýle diýdi:

"Bugünlerde ädimlerimizi oýlanyp-ölcerip ädeliň. Howp dowam edýär. Sosial aradaşlygy saklalyň... Maska we sosial aradaşlyk ýaly iki goranyş çäresi birleşdirip ulananyňyzda, howp golaýyňza gelmez. Howpuň nireden geljegi belli däl."

Türkiýede jemgyýet profilaktika çärelerini gowşatma we "kadaly durmuş" düşünjesi bilen gynansk-da, geleňsizlige tarap barýar. Ýokary wezipeli ýolbaşçylardan we alymlardan gelen beýannamalara BSGG-nyň duýduryşlary bilen birlikde ser salanymyzda, howpuň entek-entek dowam etjekdigine göz ýetirmek kyn däl...

Özüňiz aýdyň, şeýlekin ýagdaý ortadaka, üstesine dünýä boýunça 6 million adama koronawirus ýolugyp, ölüm sany 357 müňden geçirip durka, akyllı-başlı adam perwaýsyzlyk edip bilermi, sowuk-salalyga ýol berermi?..

Mehmet FARAÇ,

farac65@gmail.com

29.05.2020 ý, "Yeniçağ" gazeti.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,
Stambul uniwersetetiniň talyby. Medisina